

Husitská teologická fakulta

Univerzity Karlovy

Státní závěrečná zkouška (magisterská)

Religionistika

Tematické okruhy:

Student si podle svého zaměření volí ze dvou okruhů:

a) **Religionistika: Podoby současných monoteistických náboženství;**

NEBO

b) **Religionistika: Aspekty současné spirituality.**

a) Religionistika: Podoby současných monoteistických náboženství

1. **Židovské komunity v současnosti. Ultra-ortodoxní, ortodoxní, konzervativní, reformní a liberální komunity dnes, jejich vývoj a postoj k současné moderní společnosti; židovské komunity a jejich vztah ke Státu Izrael.**

Literatura:

BRENNER, Michael. *Zionism: A Brief History*. Princeton: M. Wiener, 2003, 184 stran.

DORFF, Elliot. *Conservative Judaism: Our Ancestors to Our Descendants*. National Youth Commission, United Synagogue of Conservative Judaism, 1996, s. 9–42.

HEILMAN, Samuel C. *Defenders of the Faith: Inside Ultra-Orthodox Jewry*. Berkeley: University of California Press, 2000, s. 3–46.

HIRSCH, Ammiel a Yosef REINMAN. *One People, Two Worlds: A Reform Rabbi and an Orthodox Rabbi Explore the Issues That Divide Them*. USA: Schocken Books, 2002, 322 stran.

Doporučená literatura:

MEYER, Michael A. *Response to Modernity: a History of the Reform Movement in Judaism*. Detroit: Wayne State University Press, 1995, 512 stran.

ELEFF, Zev. *Modern Orthodox Judaism: a Documentary History*. Philadelphia: Jewish Publication Society, 2016, 570 stran.

2. Role ženy v judaismu. Žena jako duchovní autorita. Proces zrovnoprávňování žen v rituálu a liturgii; otázka genderové vyváženosti v náboženské i sekulární sféře.

Literatura:

BIALE, Rachel. *Women and Jewish Law*. New York: Schocken Books 1995, s. 3–43.

MARX, Dalia. Feminist Influences on Jewish Liturgy: The Case of Israeli Reform Prayer. In: *Bar-Ilan University: Sociological Institute for Community Studies*. Vol. 14, 2009, s. 1–16. Dostupné z: <https://opensiddur.org/miscellanea/egalitarianism-and-feminism/feminist-influences-on-jewish-liturgy-the-case-of-israeli-reform-prayer-by-dalia-marx/>.

NADELL, Pamela S. *Women Who would Be Rabbis: A History of Women's Ordination, 1889–1985*. New edition. Boston: Beacon Press, 1999, 324 stran.

Doporučená literatura:

BAKER, Adrienne. *The Jewish Woman in Contemporary Society. Transitions and Traditions*. NYU Press 1993, 304 stran.

BIALE, Rachel. *Women and Jewish Law*. New York: Schocken Books 1995, s. 43–266.

EINSTEIN SCHORR, Rebecca, MENDELSON GRAF, Alysa (eds). *The Sacred Calling: Four Decades of Women in the Rabbinate*, CCAR Press, 2016, 840 stran.

HENKIN, Yehudah. *Responsa on Contemporary Jewish Women's Issues*. Ktav Publishing & Distributors Inc 2003, 223 stran.

3. Judaismus, sexuální orientace a genderová identita. Homosexuální, transgenderová a genderová problematika pohledem současného judaismu.

Literatura:

DORF, N. Elliot, NOVAK, David, MACKLER, Aaron L. Homosexuality: A Case Study in Jewish Ethics. *Journal of the Society of Christian Ethics*, vol. 28, No. 1 (Spring / Summer 2008), s. 225–235. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/23562843?seq=1#page_scan_tab_contents.

GREENBERG, Steven. *Wrestling with God and Men: Homosexuality in the Jewish tradition*. Updated ed. Madison, Wis: University of Wisconsin Press, 2004, s. 3–262.

Doporučená literatura:

DZMURA, Noach. *Balancing on the Mechitza*. North Atlantic Books 2010, 288 stran.

SLOMOWITZ, Alan, Alison Feit. *Homosexuality, Transsexuality, Psychoanalysis and Traditional Judaism*. Routledge 2019, 334 stran.

STEIN, Abby. *Homosexuality, Transsexuality, Psychoanalysis and Traditional Judaism*. Dostupné z: <https://www.sefaria.org/sheets/31251?lang=bi>.

4. Sekulární teologie (teologie smrti Boha, křesťanský ateismus, procesuální teologie a teologie naděje)

Studijní literatura:

SMITH, David L. *Theologies of the 21st Century: Trends in Contemporary Theology*. (2014), 414 s.

VANHOOZER, Kevin J. (ed.). *The Cambridge Companion to Postmodern Theology*. (2003), 295 s.

Přednášky: Podoby současného křesťanství

5. Teologie osvobození (latinskoamerická a feministická teologie, Black Theology, Queer Theology)

Studijní literatura:

SMITH, David L. *Theologies of the 21st Century: Trends in Contemporary Theology*. (2014), 414 s.

VANHOOZER, Kevin J. (ed.). *The Cambridge Companion to Postmodern Theology*. (2003), 295 s.

Přednášky: Podoby současného křesťanství

6. Postmoderní křesťanství (postmoderní filozofie, postliberalismus a postkonzervativismus v teologii)

Studijní literatura:

SMITH, David L. *Theologies of the 21st Century: Trends in Contemporary Theology*. (2014), 414 s.

VANHOOZER, Kevin J. (ed.). *The Cambridge Companion to Postmodern Theology*. (2003), 295 s.

Přednášky: Podoby současného křesťanství

7. Pohovořte nejprve obecně o moderním islámu (18.–19. století): uveďte klíčové charakteristiky proměny (společnosti, náboženství, politiky, vztahu Východu a Západu...), data, dynamiku dějin, hlavní problémy. Pohovořte o roli institucí (chalífát, al-Azhar...) v těchto proměnách.

Literatura:

ČEJKA, Marek, *Korán, meč a volební urna. Zdroje a podoby islamismu*, Praha: Academia, 2020.

KROPÁČEK, Luboš, *Moderní islám I–II*, Praha: FF UK, 1971–1972.

KROPÁČEK, Luboš, *Islámský fundamentalismus*, Praha: Vyšehrad, 1996, s. 11–33.

LEWIS, Bernard, *Kde se stala chyba?*, Praha: Volvox Globator, 2003, s. 25–44.

KEPEL, Gilles, *Cesta z chaosu. Krize ve středomoří a na Blízkém východě*, Praha: Karolinum, 2022.

- 8. Z následujících jmen si vyberte jednu skupinu a pohovořte o ní. Zařadte je do kontextu moderních proudů islámu, představte jejich cíle, dílo, metody, přístupy. případně připojte osobní reflexi jejich děl** (al-Afghání – M. Abduh – R. Ridá /// M. Arkoun – N. A. Zajd – M. M. Taha /// M. Iqbál – M. Džábírí – H. Hanafí – A. Sorúš /// S. Qutb – Chomejní – A. A. Mawdúdí – J. Qaradáwí /// M. Talbí – M. Šahrúr – A. A. an-Na’im – A. at-Tajjib /// A. Wadúd – F. Mernissi – H. R. Izza)

Literatura:

BERÁNEK, Ondřej, „Revizionistické přístupy a skepticismus ve studiu Koránu a počátků islámu“, in: Hanuš, Jiří (a kol.), *Boží slovo a slovo lidské. Čtení, překlad a výklad posvátných textů v křesťanství, židovství a islámu*, Brno: CDK, 2012, s. 72–101.

ESPOSITO, John. L. (ed.). *The Oxford Encyclopedia of the Modern Islamic World*, I–IV. Oxford: Oxford University Press, 1995 (vol. 1: Abba-Fami; vol. 2: Faqi-Leba; vol. 3: Libe-Sare; vol. 4: Sata-Zurk).

KROPÁČEK, Luboš, *Duchovní cesty islámu*, Praha: Vyšehrad, 2006, s. 257–273.

KROPÁČEK, Luboš, *Moderní islám I–II*, Praha: FF UK, 1971.

KROPÁČEK, Luboš, „Moderní islámské výklady Koránu: tendence, překlady a spory“, in: Hanuš, Jiří (a kol.), *Boží slovo a slovo lidské. Čtení, překlad a výklad posvátných textů v křesťanství, židovství a islámu*, Brno: CDK, 2012, s. 50–71.

SCHIRRMACHEROVÁ, Christine, *Islám a západní společnost*, Praha: Návrat domů, 2017, s. 60–63, 89–105.

Výběr z pramenů pro hlubší seznámení se s myšlenkami některých autorů (nepovinné, ale doporučené):

BERÁNEK, Ondřej – OSTŘANSKÝ, Bronislav – ŤUPEK, Pavel (eds.), *Islámská čítanka. Studijní antologie arabského islámského písemnictví*, Praha: FF UK, 2020, s. 131–307.

DŽÁBIRÍ, Muhammad A., *Kritika arabského rozumu. Úvod*, Praha: Filosofia, 2018.

KROPÁČEK, Luboš, *Moderní islám II*, Praha: FF UK, 1972, s. 133–236.

an-NA'IM, Abdullahi A., *Toward an Islamic Reformation. Civil Liberties, Human Rights, and International Law*, New York: Syracuse University Press, 1990

QUTB, Sajjid, *Milníky na cestě*, Praha: Academia, 2013.

SORÚŠ, Abdolkarím., *Náboženství, modernita a sekularismus v současné iránské filosofii*, Praha: Filosofia, 2021.

SHAHROUR, Muhammad, *The Qur'an, Morality and Critical Reason – The Essential Muhammad Shahrur* (ed. Andreas Christmann), Leiden – Boston: Brill 2009.

TAHA, Mahmoud M., *The Second Message of Islam*, New York: Syracuse University Press, 1987.

WADUD, Amina, *Qur'an and Woman. Rereading the Sacred Text from a Woman's Perspective*, Oxford University Press, 1999.

9. Co je to evropský islám? Charakterizujte ho a zařadte do kontextu. Předložte charakteristiky islámu v ČR z širšího religionistického hlediska (sociologie, myšlenkové proudy, obraz v médiích a na veřejnosti...).

Literatura:

BERÁNEK, Ondřej – OSTŘANSKÝ, Bronislav (ed.), *Stíny minaretů: Islám a muslimové jako předmět českých veřejných polemik*, Praha: Academia, 2016.

CESARI, Jocelyne (ed.), *The Oxford Handbook of European Islam*, Oxford: University Press, 2015.

ČERNÝ, Karel (ed.), *Nad Evropou půlměsíc I. Muslimové v Česku a západních společnostech*, Praha: Karolinum, 2015.

ČERNÝ, Karel (ed.), *Nad Evropou půlměsíc II. Muslimové v Česku a v sousedních německy hovořících zemích*, Praha: Karolinum, 2023

ESPOSITO, John L., *Čo by každý mal vedieť o isláme*, Sarajevo: CNS, 2018, s. 259–280.

ESPOSITO, John. L. (ed.). *The Oxford Encyclopedia of the Modern Islamic World*, I–IV. Oxford: Oxford University Press, 1995 (vol. 1: Abba-Fami; vol. 2: Faqi-Leba; vol. 3: Libe-Sare; vol. 4: Sata-Zurk).

HILLENBRANDOVÁ, Carole, *Islám. Historie, současnost a perspektivy*, Praha: Paseka, 2017, s. 247–257.

KLAPETEK, Martin, *Muslimské organizace v Německu, Rakousku a Švýcarsku*, Brno: CDK 2011.

OSTŘANSKÝ, Bronislav (ed.), *Islamofobie po česku*, Praha: Vyšehrad, 2018.

SCHIRRMACHEROVÁ, Christine, *Islám a západní společnost*, Praha: Návrat domů, 2017.

TOPINKA, Daniel (ed.), *Muslimové v Česku. Etablování muslimů a islámu na veřejnosti*, Brno: Barrister and Principle, 2016.

b) Religionistika: Aspekty současné spirituality

1. Nová náboženská hnutí a jejich vývoj

Charakteristika nového náboženského hnutí, jeho vznik (včetně fenoménu charismatizace), udržování (mechanismy oddanosti, změna typu autority) a vývoj (denominalizace, radikalizace).

Literatura:

COWAN, Douglas E. – BROMLEY, David G., *Sekty a nová náboženství*, Praha: Grada 2013, s. 11–28.

VOJTÍŠEK, Zdeněk, *Nová náboženská hnutí a kolektivní násilí*, Brno: L. Marek 2009, s. 35–44 a 326–363.

2. Nová náboženská hnutí v konfliktu

Příčiny a typy konfliktů nového náboženského hnutí a okolní společnosti, příčiny vzniku násilných událostí.

Literatura:

VOJTÍŠEK, Zdeněk, *Nová náboženská hnutí a kolektivní násilí*, Brno: L. Marek 2009, s. 35–44 a 363–393.

VOJTÍŠEK, Zdeněk, *Nová náboženství a násilí*, Praha: Karolinum 2017.

3. Nová náboženská hnutí a milenialismus

Typy milenialismu, role milenialismu při vzniku nového náboženského hnutí, milenialismus ve vývoji nových náboženských hnutí, proměny milenialismu.

Literatura:

VOJTÍŠEK, Zdeněk, „Koncepce milenialismu“, in: OSTŘANSKÝ, Bronislav (ed.), *Konec tohoto světa. Milenialismus a jeho místo v judaismu, křesťanství a islámu*, Praha: Dingir 2012, s. 7–37.

VOJTÍŠEK, Zdeněk, „The Grail Movement. The Never-Ending Story of Millennial Expectations“, in: VOJTÍŠEK, Zdeněk et alii, *Millennialism. Expecting the End of the World in the Past and Present*, Praha: Dingir 2013, s. 39–49.

4. Neobvyklé formy náboženství v populární kultuře

Co jsou to fikční nebo „hyperreálná“ náboženství a jak je charakterizovat.

Literatura:

POSSAMAI, Adam, *Religion and Popular Culture: A Hyper-Real Testament*, Brüssel: P.I.E. Peter Lang S.A. 2012, 180 p.

CLARK, Terry Ray – CLANTON, Dan W. (eds.), *Understanding Religion and Popular Culture: Theories, Themes, Products, and Practices*, New York and London: Routledge 2012, s. 41–88.

DAVIDSEN, Markus Altena, „Fiction-based Religions: Conceptualising a new category against history-based religion and fandom“, in Steven Sutcliffe and Carole M. Cusack, *Invented Religions*, London and New York: Routledge 2016, s. 26–43.

TAIRA, Teemu, „The Category of 'Invented Religion': A New Opportunity for Studying Discourses on 'Religion'“, in Steven Sutcliffe and Carole M. Cusack, *Invented Religions*, London and New York: Routledge 2016, s.125–141.

5. Média a transmédia.

Stručně popište význam problematiky médií pro studium náboženství, charakterizujte základy McLuhanovy teorie médií. Popište, co jsou transmédia a v jakém smyslu nasedají na tradiční náboženské formy jako je mýtus a rituál.

KELLNER, Douglas, „Reflections on Modernity and Postmodernity in McLuhan and Baudrillard“, in: Paul Grosswiler (ed.), *Transforming McLuhan: Cultural, Critical and Postmodern Perspectives*, New York: Peter Lang Publishing 2010, s. 179–202.

WAGNER, Rachel, *Godwired: Media, Religion, and Culture*, New York: Routledge 2011, s. 16–98.

STRATE, Lance, „Studying Media as Media: McLuhan and the Media Ecology Approach“, in: Paul Grosswiler (ed.), *Transforming McLuhan: Cultural, Critical and Postmodern Perspectives*, New York: Peter Lang Publishing 2010, s. 67–80.

6. Tradiční náboženství v kyberprostoru

Popište, s jakými možnostmi, výzvami a nástrahami se potýkají tradiční náboženství při vstupu do mediálního prostoru. Charakterizujte Campbellové „síťová náboženství“ (networked religion), uveďte příklady.

CHEONG, Pauline Hope et al., *Digital Religion, Social Media and Culture*, New York: Peter Lang 2012, s. 25–42, 64–96.

CAMPBELL, Heidi A., „Understanding the Relationship Between Religion Online and Offline in a Networked Society“, *Journal of the American Academy of Religion* 80 (1, 2012), s. 1–30.

CAMPBELL, Heidi A. (ed.), *Digital Religion: Understanding Religious Practice in New Media Worlds*, New York: Routledge 2013, s. 25–118, a další dle výběru konkrétních příkladů.

CAMPBELL, Heidi A., *When Religion Meets New Media*, New York: Routledge 2010, 222 p.

7. Tradice západního esoterismu a její současné podoby

Hlavní charakteristiky tradice západního esoterismu, vznik a vývoj tradice, směry, společenství, představitelé, současné podoby esoterické tradice, česká společenství a čeští představitelé.

Literatura:

GOODRICK-CLARKE, Nicholas, *Západní esoterické tradice*, Praha: Grada 2011.

NAKONEČNÝ, Milan, *Novodobý český hermetismus*, Praha: Vodnář 1995.

8. Podoby náboženství Východu na Západě

Indické dědictví (višnuismus, šivaismus, šastismus, džinismus, sikhismus), cesta náboženství Indie na Západ, buddhismus a jeho hlavní směry, cesta buddhismu na Západ, případně náboženství Číny či Japonska.

Literatura:

KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, B. (ed.), *Základy asijských náboženství, I. díl*, Karolinum, Praha 2004.

BEČKA, Jan – MARKOVÁ, Dagmar – HOLMAN, Jaroslav – VAVROUŠKOVÁ, Stanislava, *Náboženství a společnost v jižní a jihovýchodní Asii. Tradice a současnost*, Orientální ústav AV, Praha 2005.

WERNER, K., *Náboženství jižní a východní Asie*, MU, Brno 1995.

WERNER, K., *Malá encyklopedie hinduismu*, Atlantis, Brno 1995.

ZBAVITEL, D., *Hinduismus a jeho cesty k dokonalosti*, DharmaGaia, Praha 1993.

KNIFE, D. M., *Hinduismus. Experimenty s posvátnem*, Prostor, Praha 1997.

FILIPSKÝ, J., *Encyklopedie indické mytologie*, Libri, Praha 1998.

Lexikon východní moudrosti, přeložil Vladimír Liščák a kol., Votobia, Olomouc 1996.

FUJDA, M., *Akultura hinduismu a formování moderní religiozity*, Malvern, Praha 2010.

ZBAVITEL, D. (ed.), *Raný indický buddhismus*, Argo, Praha 2008.

MILTNER, V., *Vznik a vývoj buddhismu*, Vyšehrad, Praha 2001.

LESNÝ, V., *Buddhismus*, Votobia (reprint), Olomouc 2001.

LESTER, R. C., *Buddhismus. Cesta k osvícení*, Prostor, Praha 1997.

CONZE, E., *Stručné dějiny buddhismu*, Jota, Brno 1997.

9. Vztahy mezi příslušníky monoteistických náboženství v minulosti a v současnosti. Osobnosti rozvíjení vztahů mezi stoupenci různých tradic ve 20. a 21. století (Karl Rahner, Wolfhart Pannenberg, Wilfred Cantwell Smith, Hans Küng).

Antisemitismus a antiislamismus a způsoby jejich překonávání v historii i současnosti. Abrahámovská ekumena. Iniciativy a dokumenty.

Literatura:

KUSCHEL, Karl-Josef, *Spor o Abrahama*, Praha: Vyšehrad 1997, s. 31–221.

HOŠEK, Pavel, *Na cestě k dialogu*, Praha: Návrat domů 2005.

ŠTAMPACH, Ivan, „Küngova koncepce mezináboženských vztahů ve srovnání s jinými pojetími“, in: FLOSS, Karel et alii, *Hans Küng, teolog na hraně*, Praha: Dingir 2008, s. 65–91.

FLOSS, Karel, „Wilfred Cantwell Smith a vývoj ekumenických iniciativ Hanse Künga“, in: FLOSS, Karel et alii, *Mezináboženský dialog*, Praha: Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů 2007, s. 9–20.

HOŠEK, Pavel, „Towards a dialogical 'global theology': Wolfhart Pannenberg and Wilfred Cantwell Smith“, in: FLOSS, Karel et alii, *Mezináboženský dialog*, Praha: Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů 2007, s. 29–46.

10. Náboženství a psychoterapie

vztah vybraných psychoterapeutických směrů k náboženství (psychoanalýza, analytická psychologie, logoterapie, transpersonální psychologie aj.). Spiritualita ve vztahu k jednotlivým duševním poruchám (neuróza, psychóza, deprese, porucha osobnosti aj.). Pozitivní a negativní vliv spirituality na duševní zdraví, rozlišení zdravé a nezdravé spirituality. Zdraví jako cíl náboženství; psychoterapie jako konkurent náboženství; paralely mezi náboženským působením a psychoterapeutickými technikami; integrace náboženských a psychoterapeutických metod.

Literatura:

ŘÍČAN P. (2007), *Psychologie náboženství a spirituality*, Portál, s. 299–307.

MOTL J. (2015), *Spiritualita a psychopatologie*, elektronická skripta vytvořená s podporou grantu na inovaci studijních materiálů při HTF UK. Dostupné z: https://www.htf.cuni.cz/HTF-103-version1-motl_spiritualita.pdf s. 76–117.

V Praze dne 30.9.2023